

Փ Ո Ւ Ն Թ

ՕՐԱԳԻՐ

10 փարայ

ԹԻԻ 147

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ

1868 ՄԱՅԻՍ 6

Ամեն օր կհրատարակուի : — Մէկ հատը տարժ փարայ է : — Մայրաքաղաքին մէջ բաժանորդ ընտրուողը՝ Մէկ Մէճիտ տէրին վճարէ 10) թուայ հախ : իսկ բաւաւայ մէջ 25 դրո : դարձեալ 100 թուայ հախ : թղթատարութեան ծախքէ աւտո ըլլալով : — Տնտեսցման տարժ 10 փարայ է մէկ անգամի համար : — Դրարին վերաբերեալ նման և ուրիշ որ և է գրութիւն պէտք է աղղլէ առ Տնօրէնն ի կալութիւն Միւհէնտիւսան տպարանը :

ԱԶԳԱՅԻՆ

Սէնթեպի — Սոլեանի : — Դասարանային : — Դասարանային թողղղորդ : — Դասարանային մասին անպարբերութեան յաղգային պաշտօնապարս : — Սասիս : — Սաղարէ : — Երապիտի 1 Դասարանային թաղային խորհորդը :

Հարաւթ օրը , թող ուրիշ հայաբնակ թաղերը , Գալաթիայէն մինչև Բերա այլեւայ հասակի հազարաւոր հայ տղաքներով ու ծնողքներով գրեթէ փողոցները լցուած էին : Գլխաւորաբար Գալաթիայ Ս . Ի . ուսումնորիչ եկեղեցւոյն բակը մինչև կէս օր հայ տղոց բաղմնութեամբ գնդուած էր : Պատրիարքարանէն նշանակեալ 200 ի մօտ տղայքներէ զատ՝ մէկ քանի հարիւր տղայք իրենց ծնողաց հետ հոն դիմած էին : Գանքեր , աղաչանքներ և խնդիրներ կթափէին իւրաքանչիւր ծնողք՝ իրենց որդւոց համար : Ի՛նչ է այս մանկական բաղմնութեան և ծընողաց իրարանցումին պատճառը : — Ս . Պատրիարքին դէժ՝ կգանգատէին . ո՛չ . — Խառն ժողովէ՞ն կորանջէին . ո՛չ . — Սանդուսէի դադարման վրայ կվիճէին . ո՛չ . — կամ՝ ուրիշ գիտաւորութեան ու նպատակի՞ համար էր . ո՛չ : Այլ ամենքը բրտինք կթափէին ,

զիրար կմղէին իրենց որդիքը Կալաթա Սերաի Իսմայիլ պէյի ներկայացունել՝ Սէքթէպի-Սուլթանի անուն կայսերական նոր հաստատութիւնը դպրոցին մէջ ձրի ընդունել տալու համար , դատարարակել տալու համար , ուսեալ մարդ և ուսեալ հայ ընկեր համար , իրենց որդւոցը անդորր ու պատուաւոր ապագայ մը նախապատրաստելու համար , իրենց ազգին օգտակար անհատներ նուիրելու համար : Հայ ծնողաց այս իրարանցումը միայն նոյն օրը տեղի չունեցաւ : Մէկ քանի շաբաթներէ ի վեր շարունակեալ , տուները , օրձարանները , գինեւանները ծնողք իրարու կրսեն . “ Ը՛հ , արդեօք կարող պիտի ըլլամ՝ տղաս սո՛ դպրոցը տալ ” , և հնարք կինստեն , խորհուրդ կհարցունեն մէկմէկու և բարեխօսելու անձինք կմտածեն ու անոնց դիմել կորոշեն : Չեմք լսած խնդիր մը որուն վրայ այս աստիճան ջերմութեամբ խօսուի : Հայ հասարակութեան մէջ : Իայց ի՛նչ պիտի ըլլայ այս չափէ դուրս իրարանցումին արդիւնքը . — գրեթէ ոչինչ . որովհետև եթէ սխալ չէ մեր ընդունած տեղեկութիւնը , միայն 40-50 հայ տղայք ձրի պիտի ընդունուին յիշեալ կայսերական դպրոցը , մինչդեռ հազարաւորներ պատրաստուած են :

Այն քանի շաբաթէ ի վեր հայ ծընողաց մէջ տեղի ունեցած այս իրարանցումն և գլխաւորապէս շաբաթ աւուր տեսարանը մեր և իրիստ շատերուն վրայ ամենախորին տպաւորութիւն մ'ըրաւ և սկսանք երկար հաւաքանքներ հանել մեր սրտին խորերէն : Եւ ամենայն մը մեր Ազգին մէջ գրեթէ առած եղած էր թէ՝ « հայ ծնողք չեն ուղեր իրենց որդիքը ուսման ու դաստիարակութեան տալ, ըսելով թէ՝ վարդապետ կամ տէրաէր պիտի ըլլան » : Բոլորովին սուտ ու սխալ չէր այս, և արդարեւ անցեալ ժամանակաց մէջ ուսմանց ու գիտութեանց օգուտներն մեր մէջ հանրածանօթ եղած չէին : Սակայն հիմա բոլորովին կերպարանափոխ եղած է հայ հասարակութիւնը, չկայ ծնող մը, որ իւր որդւոյն դաստիարակութեան չփափաքի : Դաստիարակութիւն կ'աւանդուի ամեն տեղ և աղբիւրներ կը փնտռեն, անոնցմէ իրենց ծառանանցունելու համար :

Իսկ Ազգին գլուխը գտնուողները, Ազգին ծառայելու նուիրուողները, իբրեւ ազգասէր ու անձնանուէր պարտեցողները դժբաղդաբար ըստ արժանւոյն չեն պատասխաներ ժողովրդեան այս ազգաչէն բողձանայն ու պահանջման : Անշուշտ ուրիշ ամեն ազգեր օր ըստ օրէ հսկայաքայլ յառաջ յառաջ կ'երթան, մինչդեռ ուրիշ ազգաց կառավարներն իրենց ամեն մէկ գումարմանց մէջ դաստիարակութեան կարևոր խնդիրներով կը զբաղին, նորանոր միջոցներ կ'սորհին, նորանոր վարժարաններ կ'անդհան, ամեն տեսակ զոհողութիւններ ընելով գանձեր կ'ապառեն, մեր Ազգին իշխանաւորները, մեր ազգին ծառայելու կոչում ունեցող ամեն կարգի անձինք՝ բոլորովին անտարբէր դա-

ստիարակութեան, այս կենսական խնդրոյն նկատմամբ՝ օտար ու սնտոյի խնդիրներով ժամանակ կ'անցունեն :

Ա. Պատրիարքը՝ որոյ Սրբազնութենէն մեծ զոհողութիւն կ'առհառ ըլլի այս մեծ խնդրոյն կարգադրութեան համար, որոյ Սրբազնութեան առաջին և միակ պարտաւորութիւնն է ազգային դաստիարակութեան յառաջդիմութեան համար ոգւով չափ աշխտաիլ և իր մօտն ու շուրջը գլուխուղները յորդորել իրեն հետ աշխատելու, խիստ նուազ և կամ ոչինչ ու չազրութիւն կ'մատուցանէ այս խնդրոյն : Նորին Սրբազնութիւնը այս քանի անգամ է հրաժարի, չէ թէ դաստիարակութեան խնդիրը չկրնալ կարգադրելը խղճին դպչելով, այլ կրնան իրաւասութեան ամենաին անպէտ ու անօգուտ խնդրոյ մը պատճառաւ : Նորին Սրբազնութիւնը կը հրաժարի՝ չէ թէ դաստիարակութեան խնդրոյն ետ մնալուն համար, այլ այն պիտի ներքին պատճառներով, զորս կարելի է գիւրաւ և առանց ակմի բնաջինջ ընել եթէ խոհեմութիւն և ներողութիւն ի գործ դրուին :

Դաստիարակութեան մեծ խնդիրը ազգային ո՛ր ժողովոյն մէջ ըստ օրինի յուղուած է : Պատրիարքարանն իրեն բան գործ ըրած է առաջնորդաց ուղեւորուն կամ չուղեւորուն և 3-400 անկեալ ազգայնոց արտօնարանն է զոր Հիւանդանոցի մը խնդիրները : Անթէ երկուս ու կէս միլիոն տաճկաւանացի հայուն կառավարութեան հագին ըստանձնող անձանց պարտաւորութիւնն այս է : Արիւնաւոր ժողովուրդ մը ձգել ագիտութեան կարգաւորական խաւարին մէջ, և ընդունայն կամ մասնաւոր և խիստ նուազ կարե-

որ խնդիրներով ժամանակ անցունող մարմնաց մը « ազգային կառավարութիւն » անունը տալ արժան է :

Ահ, որչափ ծանր մեղադրանաց արժանի են այն ազգայինքն՝ որ մայրաքաղաքիս թաղերուն և գաւառաց մէջ իրենց մէկ կամքն ու հաճոյքը պըստակել կ'ընեն՝ թաղային կամ գաւառային խնդրոց կերպարանք տալով և ժողովրդեան յաւաքման պատճառ բլտալով : Այսպիսիք անշուշտ չգիտեն թէ տնտես վէճերը ազգի մը տունը կ'ըսէ քայէն և ազգային յառաջդիմութեան տուլիս խոշոր քարեր կ'շարեն ի նախա տինտ իրենց անձանց : Այսօր մեր ազգը այնպիսի ցաւալի վիճակի մէջ կը գտնուի, որուն օգնելու համար ուրիշ բան պէտք չէ, բայց եթէ դատարարական թիւն Արիւստ ազգի, ջանք ընէ քու կարողութեանդ չափ այս մասին օգնելու :

Դատարարական թեան յառաջդիմութեան համար հիմա ըստ արժանւոյն նպաստաւոր չէ նաեւ Հայ մամուլն : Երբեմն ազգու կերպիւ յորդորներ կ'կարդար դատարարական թիւնը Ազգի մէջ ընդհանրացունելու համար : Ժամանակէ մ'ի վեր Հայ մամուլն իւր այս պարտաւորութիւնը մոռցած է, և պէտք է խոստովանիլ թէ՛ ինչ ինչ ղեղձմամբք հասարակաց դպրակղութեան և լրագրական յարգանաց-նուազութեան ինքնին պատճառ տուած է : Մամուլը՝ որ ուրիշ պարտաւորութեանց հետ հասարակութեան մէջ տեղի ունեցած թերութիւններն ուղղելու պոշտոնն ալ ունի, պէտք չէ՞ որ ուրիշներուն ուղղութեան օրինակ բլայ : Ո՛չ ապաքէն Հայ մամուլը վերջին ժամանակներս ղեղձման մէջ կ'գտնուի : Բայ մամ-

լոյն թերթերը, և ահա՛ պիտի տեսնես որ անանց մէջ հայհոյանք, թշնամանք, ծաղր ու խեղկատակութիւն անպակաս են : Մասին որ Հայ մամլոյն առաջին և նախամեծար մէկ գործն ըլլալ կ'արծի, այս օրերս յաճախ խեղկատակութեան՝ ատելութեան ու թշնամութեան ղղուելի անօրաններ կ'ընծայէ : Կեղծանուն Աղարշ մը մերթ Մասիս քաղաքները խլրտելութիւն կ'առնէ, և խեղկատակութեամբ թերութիւններ ուղղելու կամ վերօք վերք բժշկելու ծաղրելի սկզբունքով ասոր անոր վրայ կը յարձակի : Փունջի մէջ թարգմանական կամ տպագրական սխալ մը կ'ոտնէ, « հա՛ գառ պարմախօսելու նիւթ մը ալ » ըսելով գրից ձեռք կ'առնէ ուրախութեամբ և աղեր կ'ըսունէ, իբրեւ թէ կարենոր և ազգօգուտ խնդրոյ մը վրայ խօսած ըլլայ :

Փունջի խմբագիրը, իւր հրատարակած մէկ գրոյն մէջ Արապիկերի բողոքականաց անուանարկութիւն համարուող խօսքի մը համար բողոքականաց ազգայնական հետ խօսիկանութեան Դուռը դատ վարած ատենը, ազգին Մասիս խմբագիրը՝ որ պատշաճից ու քաղաքավարութեան օրինոյ բարձրագոյն գիտութիւնը իրեն իրեն մենաշնորհ մը կ'համարի, նամակ մը կ'հրատարակէ՝ ուսկից կ'իմացուի թէ՛ Արապիկերի Դուռը օրհնանք թաղան կանխորդը գրով ցաւակցութիւն յայտներ է Արապիկերի բողոքականաց ժողովոյն՝ Փունջի մէջ Արապիկերի բողոքականաց դէմ անպատուութիւն եղած ըլլալուն համար : Մասին չդատար և չըսէր Արապիկերի Դուռը օրհնանք թաղան խորհրդոյն թէ՛ « Դուռն խմբագրի էլի մի խառնուի, դուն ասոր անոր դէմ եղած անպատուութեան դէմ ցաւակցութիւն

յայտնելու համար կազմուած չէս, այլ Արապիկերի աղգայնոց վրայ հասկելու, այլ Արապիկերի մէջ դաստիարակութիւնը տարածելու և դպրոցները արդիւնաւոր վիճակի մէջ դնելու պաշտօնն ունիս, և ես կըսեմ թէ՛ այս պաշտօնդ չէս կրնար դո՛հացուցիչ կերպիւ կատարել: Սասիսի խմբագիրը փոխանակ այս խօսքերն ուղղելու Արապիկերի ռուսաւորչական թաղական խորհրդոյն, անոր կազմակէ առ Արապիկերի բողոքականաց ժողովն ուղղեալ յիշեալ գիրը կ'հրատարակէ, ո՛ր գիտէ՝ որոյ սիրոյն համար: Կարևոր հրատարակութիւն, որ Սասիսի ճախին վերայ փառացնոր պօսակ մը կաւելցունէ: Ինչպէս չըզրմանայ ընթերցողն երբ նկատէ որ այս ամենաբարձր դիրքը ունեցող Սասիսն Արապիկերի թաղական խորհրդոյն ամենեւին անկարելորդ գիրը կ'հրատարակէ, բազմութիւ ըստաւորչական պատուարժան աղգայինները՝ առանց ճանչնալու՝ «ոգէտ ուրսածնին չճանչցող» անուանելով, մինչդեռ արժանէ չափանէր նա ինքն Սասիս ուշ կամ կանուխ հրատարակել և ուրախութեամբ հրատարակել Երամեան վեմ: Գէորգ պէյի և իւր նաղելաշուք օրիորդին եղած պանծալի ընդունելութիւնը Գաղղիոյ Նաբոլէոն կայսրէն և իւր կայսրուհիէն ի ներկայութեան դաղղիական արագանւոյն: Փառքերնիդ աւելնա՛յ ո՛վ Սասիս և Վաղարշ: Դաստիարակութիւն կպօռայ ժողովուրդը, իսկ Սասիս՝ կըռնակը անձանսթ Վաղարշի մը տուած՝ այսպիսի յօգուածներով ազգասիրել կպարծի:

Դաստիարակութիւն կպօռանք, մենք ալ ժողովրդեան հետ, դաստիարակութիւն կպօռանք, և կցանկամք որ Աղգին օգնելու վիճակի մէջ դրանուն աղգայինը դաստիարակութիւնը

մեր Աղգին մէջ մտցունելու ջանասիրեն: Առանց դաստիարակութեան անկարելի է մեր Աղգը ազնուացունել, երջանկացունել և կիրթ ու համբաււոր աղգաց մէջ դաստիարակել: Աղգին ոխերիմ թշնամին է այն Հայը՝ ո՛ր կարգէ ո՛ր աստիճանէ և ո՛ր վիճակէ ալ ըլլայ՝ եթէ աղգային դաստիարակութեան համար փոյթ չտանելով անտօր վէճեր կ'յարուցանէ և փաստկար շարժմանց պատճառ կըլլայ:

Ը Օ Ղ

Օրաբնոյ կճախուի Սահմուտ փաշա Գալբէք խանի բովի գրավածաւին խանութը: Սագանօգուշու Օիւմպիւլիւ խանին տակը Գափաթեանի խանութը, Պահճէ-գափու Իհթիսապի դէմի դըստարանը, Պէօղլու շիտակ ճամբան 187 և 149 թիւ ճիտվածաւայ խանութները, Պէշիկթաշ ծխավածա Պեորոս աղայի խանութը, Ղալաթիա Ս. Սաւաւորիչ եկեղեցւոյ բանկայը և Պէյօղլու Ս. Կրորդութեան եկեղեցւոյ բանկայը:

Օրագրոյս 1 էն մինչեւ 100 թիւերն ամբողջ կազմուած, կճախուի Ղալաթիա Սիհնոխեան տպարանը ի դին 1 արծաթ մէճիտ:

Արդէն բաժանորդ գտնուողներուն և նոր բաժանորդ եղողներուն 10 ղուրուշի կորուի:

ՏՆՕՐԵՆ ԵՒ ՏԵՐ

Հ. Ս. ԱՆՃՈՒՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՄԻԿԵՆՏԵՍԵԱՆ